

TIPOLOGIA D'ACTIVITATS per educar ambientalment

Els itineraris de natura

Un itinerari de natura és un recorregut preparat prèviament que ens permet donar a conèixer un determinat ecosistema d'una forma ordenada. Normalment s'aprofiten recorreguts i camins ja existents que tant poden ser petits senderons, com pistes més amples i fins i tot poden contenir algun tram de carretera, encara que això últim és el menys recomanable. **Es realitza aquest recorregut de la mà d'un educador ambiental** especialitzat i amb ajuda [o no] d'una guia per l'alumne i de material complementari.

També poden **ser autoguiats**: no hi ha guia-intèrpret i es segueix per mitjà d'una guia escrita o de senyals al terreny en forma d'indicadors, pals de colors, o altres recursos. Fer un itinerari de natura és contactar amb el món real, el món tridimensional i poder fer ús de tots els sentits [vista, oïda, tacte, olor, gust]. En aquest sentit és potser el millor recurs que podem posar a l'abast dels alumnes perquè percebin la natura en la seva globalitat i sense intermediaris.

És un recurs que té una gran facilitat d'elaboració unit a un baix cost. També presenta una bona facilitat d'ús si s'ha dissenyat correctament i no té trams perillosos.

Com tot recurs també se'n pot fer un mal ús, ja que si estan mal dissenyats o l'educador no fa bé la seva feina poden ser massa rígids i estar massa basats en un llibre de fitxes. També cal tenir en compte que sempre hi ha un factor d'imprevisibilitat que pot ser una gran riquesa o una font de problemes.

El **primer itinerari de natura de Catalunya** que es considera d'educació ambiental a Catalunya i a l'Estat Espanyol és el del Bosc de Santiga, de l'any 1976. La imatge següent mostra una reedició actualitzada, que es pot descarregar per Internet a l'adreça: http://www.bdv.cat/guiaactivitats/recursos/recursos/quadernalumnepri_2010_guia.pdf

Els tallers

Un taller és una activitat o conjunt d'elles que ens permeten arribar a uns resultats mitjançant la realització d'unes tècniques concretes. A vegades hi ha determinats tipus de jocs que es plantegen com a tallers, però és millor reservar la paraula taller per aquelles ocasions en les quals es realitza alguna tècnica manipulativa, sigui a l'interior d'un edifici o a l'exterior.

En la majoria d'entitats d'EA és l'educador el que es desplaça amb el material del taller al centre educatiu i el desenvolupa allí. Per a fer-ho, es fa servir les instal·lacions del centre ja que a vegades es requerirà una aula tipus laboratori, que disposi d'aigua corrent i de taules que puguin suportar una manipulació a sobre per part dels alumnes.

També és possible que en alguns casos part del material usat en el taller l'aporti el centre educatiu o els propis alumnes. Per exemple en el taller de paper reciclat, el paper vell és bo que el portin els alumnes i fins i tot que el tinguin preparat i en remull el dia anterior.

Pot ser al revés: un taller que estigui preparat en un espai concret on portem els alumnes. Si disposem d'un centre d'EA podem habilitar una sala tipus laboratori on poder portar a terme els tallers amb els alumnes. Això ens donarà encara més joc, ja que podrem tenir allí materials difícilment transportables, com pot ser un aquari o terrari, o materials de rebuig que ens puguin servir per portar a la pràctica els tallers.

Els jocs i les simulacions

Els jocs i les simulacions són eines que tenen un gran potencial en EA, ja que permeten justament simular situacions extremadament complicades que es donen a la natura fent intervenir tan sols un conjunt limitat de variables, o bé unes regles que podem anar variant segons el que ens interressi posar de manifest en cada moment. Existeixen alguns jocs que han estat clàssics dins el camp de l'educació ambiental, com el Joc de l'Aigua [Diputació de Barcelona], creat per posar en evidència el problema que hi ha en la intersecció entre el cicle de l'aigua a la natura i aquest mateix cicle quan entra dins els sistemes urbans. També han estat interessants diversos jocs sobre problemes de creació de vies de comunicació

Per altra banda, qualsevol tipus de joc pot ser usat en EA amb la transformació necessària; caldrà que, partint d'una estratègia bàsica, el reorientem cap a allò que volem aconseguir, en aquest cas objectius de tipus ambiental. El que busquem amb la introducció de jocs és que, fent una activitat divertida, arribem a canviar alguns comportaments.

Els tipus de jocs que podem incorporar són els habituals:

- Jocs de taula
- Jocs d'exterior
- Jocs d'interior de simulació
- O combinacions de jocs de diversos tipus

Les ecoauditories

Una ecoauditoria no és una altra cosa que una auditoria centrada a observar els aspectes ambientals del funcionament d'un centre, d'una empresa, d'una entitat, ...

En el cas del món educatiu són molt importants perquè suposen portar a la pràctica totes les consideracions ambientals que, d'una altra manera, només es quedarien en una qüestió teòrica. D'aquesta manera realment es fa EA fent acció.

Les ecoauditories han estat àmpliament usades en els programes d'educació ambiental, sobretot els que giren al voltant de les Agendes 21. Aquestes permeten trobar el punt de partida des del qual es poden implementar les solucions de millora adients i consensuar-les entre tots els agents implicats.

Vídeos i materials audiovisuals

Naturalment podem incorporar aquesta eina tan poderosa en els programes d'EA, en els que s'ha d'integrar des del moment de la seva concepció i fer-ne un bon ús.

En EA el vídeo ens permet veure processos temporals molt llargs en un període curt de temps: creixement d'una planta, d'un animal, fenòmens geològics,... Sense abusar d'aquest fet, ja que es tracta de transmetre també que la natura té els seus propis ritmes que no es poden saltar, en determinades ocasions això ens serà útil.

Per una altra banda ens ofereix la possibilitat de veure al mateix temps fenòmens que tenen lloc en punts molt distants del planeta. Parlar dels diferents llocs del planeta on, per exemple, podem trobar clima de tipus mediterrani és fàcil si disposem d'imatges per fer-ho. Treballs de tipus comparatiu es posen al nostre abast d'aquesta manera.

Les visites a instal·lacions de gestió (residus, aigua, energia...)

Moltes de les empreses que treballen amb residus, aigua o energia, tenen instal·lacions que permeten ser visitades per grups organitzats, però aquest tipus de visites no es porten a terme a causa que els tècnics o treballadors de la planta no tenen temps per atendre aquests tipus de visites i tampoc sovint no tenen les qualitats pedagògiques necessàries per adaptar-se al públic visitant.

Per això d'un temps ençà, aquest tipus d'instal·lacions han requerit la participació d'entitats d'educació ambiental que, amb personal especialitzat i seguint les directrius de l'empresa, atenen aquest tipus de visites.

Aquestes visites inclouen incineradores, plantes de compostatge, plantes de triatge d'envasos, potabilitzadores [ETAPs], depuradores [EDARs], plantes de producció energètica de diferents tipologies, etc.

Els materials expositius i les exposicions

Moltes vegades els missatges d'EA es mostren en plafons expositius de mides i formats diversos. Aquests materials s'utilitzen a bastament als centres d'informació de visitants dels parcs naturals, però s'han fet servir amb èxit en diversos moments i continuen tenint la seva vigència en determinats contextos.

Amb el temps s'ha vist que han de ser com més gràfics possibles i que els missatges han de ser concisos, ja que les persones que visiten les exposicions resten poc temps davant de cada cartell.

Les exposicions poden anar a l'interior o bé estar exposades a l'exterior, la única diferència és que els materials han de ser diferents per poder resistir les inclemències meteorològiques. També és interessant que puguin ser de materials fàcilment substituïbles, ja que el problema més gran amb els que se solen trobar és l'incivisme d'algunes persones que els destrueixen, en especial si estan situats en llocs sense vigilància.

Les exposicions interiors admeten una gran quantitat de tractaments i a més, permeten ser enriquides amb elements tridimensionals, informàtics, manipulatius, etc., que en l'exterior són més limitats.

Les publicacions i l'educació ambiental a la xarxa

Al final d'aquest document hem afegit una bibliografia força extensa dels documents que s'han anat publicant sobre el tema de l'EA. Naturalment aquesta relació no és exhaustiva i creix constantment cada dia que passa tot i que els últims anys el ritme de publicacions ha disminuït una mica.

La pròpia SCEA en col·laboració amb l'SBEA i l'editorial Graó s'ha encarregat de publicar una important col·lecció de monografies d'EA, des de l'any 1997.

La col·lecció va néixer amb la voluntat de ser rellevant dins el panorama de l'educació ambiental. Té una doble perspectiva: d'una banda permetre l'edició d'obres inèdites, i de l'altra facilitar als lectors l'accés a treballs destinats a la formació permanent dels educadors ambientals.

També és important la quantitat de revistes que han anat apareixent sobre el tema de l'EA, entre elles:

- *The Journal of Environmental Education* (americana), publicada als EEUU des del 1971
- *Environmental Education and Information* (anglesa)
- *Tòpicos en Educación Ambiental* (castellana)
- *Ciclos* (castellana) actualment desapareguda
- *Educació Ambiental*, (catalana), publicada per l'SCEA des del 1987 al 2002 (21 números)

Primer número de la revista de l'SCEA el 1987

Primer número de la revista de l'SCEA el 1987

Si el món de les publicacions és canviant, encara ho és més el món de la xarxa que avança a passes cada cop més accelerades. L'any 1997 es publicava un llibre sobre aquest tema (Sureda-Calvo, 1997) que actualment està totalment superat. En el mateix llibre ja s'esmentava que era una obra no acabada i que "si vols un món ordenat, no

t'agradarà internet". I és que efectivament la xarxa ofereix actualment recursos de tota mena i la informació ambiental s'ofereix en infinitat de portals i el que s'ha convertit ara en un repte, és trobar quina de tota aquesta quantitat ingent d'informació és verídica i fiable. Per això els portals institucionals miren d'oferir als ciutadans dades fiables, el més actualitzades possible, de molts paràmetres ambientals. A part d'aquestes dades, també és possible de trobar molta informació i imatges dels éssers vius del nostre planeta.

S'han creat portals per a recollir informació de les espècies més amenaçades, com www.arkive.org, on també hi ha recursos educatius per a totes les edats.

Oferir una panoràmica del que es pot trobar actualment, ni que sigui superficialment, seria impossible en un text com aquest.

Tan sols constatar que aquest fet ha representat una autèntica revolució que, correctament usada, ens obre un món immens de possibilitats del que només estem al principi. Ara bé, sense oblidar el contacte directe amb la natura, que és del tot necessari.